

KAPITEL 2

Forskningen om innovation och entreprenörskap ur ett kunskapsperspektiv

Inspirerat av Schumpeter och evolutionär ekonomi

Maureen McKelvey och Olof Zaring

Innovationsämnet karaktäriseras i dag av att tonvikten läggs på teoribildningar om lärande och kunskap som verktyg för att förstå innovationsprocesser. Detta kapitel ger en översikt av forskningen om innovation och entreprenörskap ur ett evolutionärt perspektiv, med betoning på kunskap och lärande.

Förståelsen för aktörer och innovation är grundläggande inom ämnet. Entreprenörer har förmågan att förverkliga nya kombinationer av kunskap samt ekonomiska och organisatoriska resurser på ett nydanande sätt. De är därmed centrala aktörer i de innovationsprocesser som förnyar ekonomin och samhället genom att äldre, förhärskande kombinationer av kunskap och resurser slås ut och försvinner. Här finns även andra viktiga aktörer, som stora företag, universitet och politik.

Vårt evolutionära perspektiv på innovation och entreprenörskap kombinerar teorier om entreprenörers och organisationers förmåga att tillägna sig och nyttiggöra kunskap med teorier om den ekonomiska makronivån från det Schumpeterianska (institutionella) synsättet. Det evolutionära synsättet utgör en referensram för att kunna förstå ekonomisk strukturomvandling på ett mer övergripande plan. För att förstå varför strukturomvandling sker kan man studera sambanden mellan individer, företag och samhällets makroekonomiska nivå. I ett svenskt sammanhang är läkemedelsindustrin och teknikbranschen exempel på hur näringar kan uppstå, utvecklas, frodas – och tyvärr också försvinna. AstraZeneca och Saab avvecklade år 2012 1 500 FoU-tjänster vardera. Genom att betrakta detta som evolutionära processer eller ekosystem kan vi bättre förstå vad som driver olika aktörer att samarbeta, konkurrera och anpassa sig till varandra under olika ekonomiska skeenden.

Kapitlet beskriver de viktigaste forskningsresultaten, med fokus på den betydelse som kunskap och lärande har för de dynamiska förlopp som driver ekonomisk tillväxt.

Utdrag ur boken »Sveriges entreprenöriella ekosystem – Företag, akademi, politik«
Boken gavs ut av Esbri 2016, redaktörer är Maureen McKelvey och Olof Zaring
För mer info: www.esbri.se/ekosystemet

Ett evolutionärt perspektiv på innovation och entreprenörskap i ekonomisk forskning

Kapitlet är inte minst inspirerat av det evolutionära perspektivet på innovation och entreprenörskap, som tar sin utgångspunkt i Schumpeters teori om ekonomisk förnyelse. Ett av de vetenskapliga arbeten med rötter i den Schumpeterianska traditionen som har betytt mest för att fördjupa förståelsen av innovation och entreprenörskap inom samhällsvetenskapen är Richard Nelsons och Sidney Winters *An Evolutionary Theory of Economic Change* från 1982 (Nelson och Winter 1982). Kapitel 3 i denna bok är författat av professor Winter (2016).

Schumpeter hade få anhängare inom ekonomisk forskning fram till den tidpunkt då han "återupptäcktes" på 1980-talet. Han är kanske mest känd för begreppet "nyskapande förstörelse" (*creative destruction*) samt för teorin om två konkurrensmodeller där entreprenören står som vinnare i den ena och de stora företagen i den andra. Hans två viktigaste arbeten är *The theory of economic development* (1934) och *Capitalism, Socialism and Democracy* (1942). En grundläggande tes i Schumpeters arbeten är att samhällsekonomin har inneboende drivkrafter som ständigt strävar efter förändring och att den därför inte kan analyseras utifrån ett antagande om att den strävar mot ett statiskt jämviktstillstånd. Hans forskning betonar förändring genom nyskapande förstörelse – i motsats till mer statiska ekonomiska teorier som utgår från föreställningar om ekonomisk jämvikt.

Schumpeters dynamiska angreppssätt stod i stark kontrast till det neoklassiska synsätt som dominerade den ekonomiska vetenskapen under tiden efter första världskriget. Neoklassiska teorier och modeller förutsäger att ekonomin alltid återgår till ett stabilt tillstånd av jämvikt efter en störning. Nyare neoklassisk teori har visat hur teknik och kunskap har avgörande betydelse för ekonomisk tillväxt (se Braunerhjelm och Henrekson 2016). Men trots att denna senare forskning erkänner betydelsen av teknik- och kunskapsutveckling för samhällsekonomin så bygger den alltjämt på antaganden om en strävan mot statisk ekonomisk jämvikt mellan utbud och efterfrågan av varor och tjänster. I *Capitalism, Socialism and Democracy*, hävdar Schumpeter:

"Capitalism, then, is by nature a form or method of economic change and not only never is but never can be stationary. And this evolutionary character of the capitalist process is not merely due to the fact that economic life goes on in a social and natural environment which changes and by its change alters the data of economic action; this fact is important and these changes (wars, revolutions and so on) often condition industrial change, but they are not its prime movers. Nor is this evolutionary character due to a quasiautomatic increase in population and capital or to the vagaries of monetary systems of which exactly the same thing holds true. The fundamental impulse that sets and keeps the capitalist engine in motion comes from the new consumers' goods, the new methods of production or

transportation, the new markets, the new forms of industrial organization that capitalist enterprise creates.” (Schumpeter 1947, s 82–83)

Huvudbudskapet i detta citat är alltså att ekonomin ständigt förändras och därmed skapar nya framtidsmöjligheter. Schumpeter definierade innovation som ”införandet av nya varor [...], nya produktionsmetoder [...], öppnandet av nya marknader [...], erövringen av nya försörjningskällor [...] och genomförandet av en ny organisation i en bransch” (Schumpeter 1934, s 66).

Innovationsämnet

Ämnet handlar om entreprenören och andra aktörer, samt om innovationsprocesserna, särskilt deras bestämningsfaktorer och deras sociala och ekonomiska konsekvenser. Innovationsprocessen är det centrala studieobjektet där studiet av entreprenörskap utgör den mest betydelsefulla delmängden. Hanteringen av immateriella tillgångar i innovationsprocesser är också ett viktigt fokusområde i studier av innovationsprocesser inom en marknadsekonomi. Forskningen om innovation och entreprenörskap syftar till att förklara sambanden mellan dem, samt deras sociala och ekonomiska konsekvenser. Den identifierar metoder och strategier för att främja innovation och entreprenörskap i ett samhälls- och organisationsperspektiv, och analyserar vilka effekter innovationsrelaterad samhällsförändring har på individer, organisationer, näringar, institutioner och kunskapsbildning.

Schumpeteriansk och evolutionär ekonomisk teori är ett grundläggande teoretiskt perspektiv för att förklara de processer som förändrar ekonomin och frambringar nya varor och tjänster. Man tänker sig att processerna inleds med att ett beslut om en ny vara eller tjänst fattas av en enskild person eller ett kollektiv, baserat på information om en uppfinning i ett specifikt socialt och ekonomiskt sammanhang. Det initiala beslutet följs sedan av att erfarenheter lärs in och används för att fatta en serie åtgärdsbeslut som ytterst leder fram till att nya varor och tjänster lanseras. Flödet av kunskapsutveckling, beslut och åtgärder om att utveckla en produkt i en innovationsprocess betraktas dessutom, vart och ett, som ett begränsande åtagande. Det låser fast entreprenören i ett mer eller mindre givet utvecklingsspår genom att de tillgängliga utvecklingsmöjligheterna succesivt reduceras i antal. Man använder ofta begreppet spårberoende (*path-dependency*) för att beskriva detta fenomen. Ett särskilt fokus läggs därför på behovet av att förstå den roll som lärande och kunskap spelar i innovationsprocesser.

Den moderna litteraturen skiljer mellan idéer, uppfinningar och innovationer. Entreprenörens roll skiljer sig från uppfinnarens: Entreprenören förverkligar uppfinningen. Idéer omfattar en konceptualisering av en ny lösning på ett problem, medan en uppfinning är det första steget i en teknisk förändring (ofta befast med patent). Innovationen är alstrandet av nya värden (för någon) baserat på en uppfinning. De värden som lyfts fram är oftast eko-

nomiska, som exempelvis värdet av en ny vara eller tjänst som lanseras på en marknad, eller i form av stegvisa förbättringar av produktionsprocesser och organisationsstrukturer. Med tiden kan innovationer göra vissa produkter billigare och därmed mer tillgängliga. Andra nya produkter kan i stället bli dyrare än de tillgängliga alternativen, åtminstone inledningsvis. Ytterligare andra innovationer kan höja servicekvaliteten. Till exempel genom införandet av förbättrad medicinsk utrustning och nya läkemedel inom hälsovården.

Normalt förknippas entreprenörskapsbegreppet med företagande. Många förutsätter att entreprenörer är "vinstmaximerare", och för vissa sammankopplas ordet entreprenör med exploatering i en negativ bemärkelse. Men på senare tid har entreprenörer ofta framställts i ett mer positivt ljus i den offentliga debatten.

Kommersiella innovationer och entreprenörernas roll i näringslivet utgör bara en del av det moderna forskningsfältet. Diskussionen och forskningen har utökats till att inkludera andra områden och värden, inom samhällssektorer som de sociala, kulturella och kreativa. En aktuell problemställning är behovet av att lösa samhällsproblem med hjälp av sociala innovationer och entreprenörskap. I de fallen utvecklas innovationer inte bara av företag utan även av icke-vinstdrivande organisationer och myndigheter. Kulturella och kreativa näringar har också hamnat i fokus, speciellt områden som design, mode, musik och konst. Debatten bland forskare inriktas mot effekterna av olika typer av innovationer i utvecklingsländer med begrepp som "samhällspyramidens bas" som kan göra det möjligt att skapa innovationer utformade för de nedre samhällsskikten.

Framgångsrika innovationer är viktiga för samhället och ekonomin eftersom de stimulerar tillväxt, välfärd och ekonomisk konkurrenskraft. Det evolutionära synsättet betonar vikten av att förstå växelverkan mellan olika aktörer i de underliggande innovationsprocesserna.

Vår analys och tolkning av vad som är de viktigaste strömningarna inom ämnet ger en indelning i fem specialiseringar:

1. Entreprenören och andra aktörer.
2. Innovationer som system.
3. Innovationsprocesser, kunskap och lärande.
4. Betydelsen av immateriella tillgångar.
5. Ekonomiska och sociala konsekvenser av innovation samt innovationspolitik.

Entreprenören och andra aktörer i innovationsprocesser

Uppfinnare och entreprenörer har olika egenskaper: Entreprenören behöver ha en förmåga att samverka med andra aktörer för att få tillgång till resurser för att förverkliga en uppfinning. Entreprenören är villig att ta på sig risken under innovationsprocessen, något som ofta är ett särskiljande drag. Uppfinningar kan uppstå inom alla samhällssektorer, till exempel vid universitet som en del av den forskning som utförs där. Innovationer däremot skapas ofta i företag eller inom andra organisationer med förmågan att effektivt kombinera de nödvändiga resurser, som kunskap, kompetens och kapital, som behövs för att en uppfinning ska omvandlas till en innovation.

Aktörer inom näringslivet kan utgöras av såväl entreprenörer som storföretag. Entreprenören kan i sin tur vara såväl en individ som en organisation – i det senare fallet ofta i form av ett projekt eller ett (mindre) företag. Ibland avgränsas forskningen om entreprenörskap till att enbart förklara hur nya företag etableras. Men även individer som verkar enskilt inom företag eller offentliga organisationer brukar räknas som entreprenörer eftersom de också tar risker när de genererar nya tankesätt, processer och produkter. Ett grundantagande är då att entreprenörer driver fram förändringar i ekonomin och samhället. De är risktagande och proaktiva. Det innebär att entreprenörer kan bli mycket förmögna men även att de ibland kan mista sin förmögenhet, just eftersom de är beredda att ta större risker och acceptera en större osäkerhet än andra samhällsaktörer.

I en bredare mening finns det ytterligare några typer av entreprenörer. Många bildar företag av andra skäl än att göra vinst. Exempel på andra drivkrafter är att själv styra över sin arbetstid, att få utföra stimulerande arbetsuppgifter där företaget möjliggör en hobby (livsstilsentreprenörer), att man blir tvingad på grund av yttre omständigheter (nödvändighetsentreprenörer), eller att man har ett starkt engagemang i någon form av skapande verksamhet där anställningar inte kan erbjudas (exempelvis kreativa och kulturella entreprenörer).

Storföretag kan sägas besitta en innovationsförmåga som innebär att de kan länka samman sin tekniska kompetens med de marknader där de verkar. En förutsättning är att den förmågan kan styras i "rätt" riktning. Forskningen om innovationsledning i storföretag handlar oftast om, och på vilket sätt, stora organisationer är kapabla till förändring av sin teknologi, produkter etcetera. Det finns även forskning som visar att etablerade storföretag ofta ersätts av nyare och snabbare, innovativa företag med bättre förmåga att fånga upp underliggande tekniska och industriella förändringsmönster. Annan forskning visar hur även stora företag arbetar med kreativitet, idéer och kunskapsstyrning för att vara nyskapande i en dynamisk konkurrenssituation.

Universitet och högskolor anses i det evolutionära perspektivet ha en nyckelroll när det gäller att producera ny kunskap genom forskning, och sedan sprida den kunskapen till samhället i stort genom undervisning och sam-

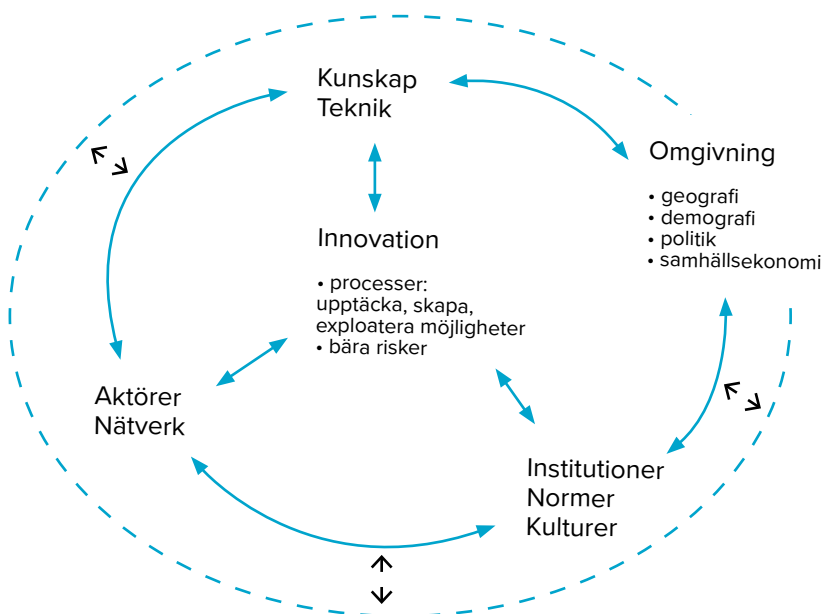
verkan (tredje uppgiften). Akademien har ett mer långsiktigt perspektiv och är alltså inte enbart inriktade på att lösa aktuella problem, utan även på att lägga grunden till morgondagens lösningar.

I forskningen betonas att politik och förvaltning på alla nivåer i dag ofta är starkt engagerade i innovationsprocesser. Där ses innovation som en lösning på många samhällsproblem – från arbetslöshet till tillväxt och globalisering. Myndigheterna fokuserar ofta på att främja innovation genom att förändra ramvillkoren för övriga aktörer eller genom att finansiera forskning och utveckling för att lösa långsiktiga samhällsproblem.

Innovationer som system

Innovationer växer fram när aktörer, kunskap, teknik och institutioner växelverkar i system. Entreprenören verkar inom systemet, ofta tillsammans med aktörer från näringsliv, myndigheter och akademien. Samverkan inom innovationssystemen kan präglas av hierarkiska strukturer där nationer och regioner spelar en viktig roll. Tidsfaktorn är dessutom ofta betydelsefull och systemens utvecklingsbanor kan variera och måste ibland följa i en viss ordning ("inlåsnings effekter"). Ibland är samverkan för innovation i hög grad präglad av egenskaper från en enda samhällssektor, näringsgren eller teknik. Figur 2.1 är en schematisk beskrivning av ett innovationssystem inom en specifik samhällssektor som utgår från en given kunskapsbas. Innovationsprocesser kan leda till att nya tillämpningar tas fram för bruk i denna samhällssektor.

Figur 2.1 Komponenterna och växelverkan i ett innovationssystem

I ett innovationssystem förväntar vi oss ofta att finna de två centrala delprocesserna ”upptäckt” och ”exploatering”. De kopplas till kunskapsutveckling genom att man först måste upptäcka och utveckla idéer och produkter innan de kan lanseras på marknaden. Innovationer särskiljs inom innovationsforskningen från idéer och uppfinningar. Innovationen är det förverkligade (oftast kommersialiserade) resultatet av en innovationsprocess som inleds med en idé eller uppfinning. Entreprenören är den centrala aktören vars roll skiljer sig från uppfinnarens: Entreprenören förverkligar uppfinningen, till skillnad från den senare som utvecklar idéer och produkter.

När vi analyserar hur de aktörer som ägnar sig åt innovation och entreprenörskap är kopplade till varandra finns det också behov av att överväga vilka olika tänkbara roller de spelar, och vilken karaktär sambanden mellan dem har. I den svenska debatten används ofta begreppet ”innovationssystem” i detta syfte. Begreppet växte fram på 1990- och 2000-talen, inom såväl forskning som politik (Sharif 2006). Innovationssystembegreppet används för att identifiera nyckelaktörer och nyckelinstitutioner i innovationsprocesser. I begreppet betonas betydelsen av ny kunskap och nya idéer för ekonomisk tillväxt. Analyser av innovationssystem förekommer på olika aggregationsnivåer, som de regionala eller nationella, och för olika näringar och teknikområden.

Vår sammanfattning är att de viktigaste forskningsresultaten inom innovation som system omfattar:

- Förståelsen av enskilda entreprenörer som en del av ett större samhällssystem. Entreprenörer har ofta individuella egenskaper som dock kan utvecklas och förbättras genom utbildning och erfarenhet. För att få tillgång till kunskap och resurser måste de vara en del av ett större nätverk.
- Förklaringsmodeller om varför företag bedriver innovativ verksamhet och ibland bryter upp etablerade rutiner och mönster och anpassar sig till föränderliga marknader. Det finns i dag olika teorier om företagandets natur som förklarar vilken roll sökprocesser i organisationer har i att upptäcka och utveckla innovationer och bygga upp dynamiska förmågor.
- Analysen av dynamiken mellan företagen i en näringsgren, inklusive de relativa konkurrensfördelarna mellan mindre och större företag och under olika stadier under den industriella utvecklingscykeln. De innovationer som införs i ekonomin, och de entreprenörer som lanserar dem, stör jämvikten och driver fram konjunkturförändringar.
- Förklaringar av skillnader mellan näringar och påverkan på konjunkturmönster. Litteraturen har analyserat många frågor som relaterar till dynamiken mellan företag och varför olika sektorer erbjuder olika förutsättningar för stora företag och entreprenörer. Skillnader i detta avseende finns på branschnivå och regional nivå, men även nationellt. De beror på olika tekniska möjligheter, institutioner och nätverk. Ett annat sätt att uttrycka detta är att de industriella, regionala och nationella innovationssystemen, inom vilka företagen verkar, är olika. Sådana skillnader är avgörande, eftersom de i sin tur leder till osammanhängande konjunkturmönster.

- Insikten om behovet av att ha en handlingsberedskap inför radikala och stora förändringar och inte endast för gradvisa. Även om företag har en tendens till att använda etablerade, välkända lösningar på uppkomna problem, betonar viss litteratur betydelsen av att förstå potentialen hos mer radikala förändringar. Ett exempel är försöken att engagera sig inom socialt företagsansvar (CSR) och för en hållbar miljö.
- Samarbete med icke-vinstdrivande företag för att förnya företagens verksamhet. Detta har uppkommit som ett område i litteraturen och inkluderar socialt, kulturellt och kreativt entreprenörskap, med exempel som innovation för "samhällspyramidens nederdel" och sociala innovationer. Det innebär att inte bara företag bör intressera sig för kreativitet. Det finns ett uttalat behov av att förstå nya grupper av köpare med andra intressen och behov, och att frigöra deras kreativitet.

Innovationsprocesser, kunskap och lärande

Innovationsprocessens förlopp ställer ofta höga krav på aktörernas kunskapsnivå och förmåga till lärande och förnyelse. Innovation innebär att entreprenörer experimenterar fram eller finner nya framgångsrika kombinationer av kunskap, förmågor och produktionsfaktorer under processen. Uppfinnare, entreprenörer och andra medverkande behöver en god förmåga att upptäcka och assimilera ny kunskap, samt av att använda den i innovationsprocessen. Många av innovationsprocessens aktörer är på olika sätt beroende av universitetsutbildningar för att grundlägga och utveckla den kunskap och de förmågor de behöver.

Om vi betraktar den historiska utvecklingen av forskningen om innovation och entreprenörskap i företagsvärlden från 1970- till 1990-talet, ser vi att många tidiga studier var inriktade mot innovationsprocesser för fysiska produkter. Innovationer analyseras i dag för en rad olika fall, som för tjänster, i lågteknologiska branscher och för användardriven innovation.

Andra klassificeringar används också. Radikala innovationer leder till omvälvande förändringar av tekniska paradigmer eller marknader. De kan omdana en hel näring och resultera i att ett stort antal etablerade aktörer försvinner och ersätts av nya företag. Förbättringsinnovationer är små stegvisa förändringar av exempelvis teknik eller processer. En annan viktig klassificering i forskningen är skillnaden mellan produkt- och processinnovationer. En produktinnovation är något som kan försälgas på en marknad och kan omfatta både fysiska produkter och tjänster.

En processinnovation är främst en procedur eller metod som ett företag och andra typer av organisationer använder internt för att mer effektivt kunna producera en vara eller tillhandahålla en tjänst. Ett annat viktigt fall på senare tid är analysen av hur företag använder en särskild typ av processinnovation: så kallad affärsmodellinnovation, där en uppfinning "omsätts" direkt till en intjänandemodell med stark betoning på ekonomiska värden.

Begreppen innovationsledning och entreprenörskap är nära relaterade till teorier om företagandets natur. Det gäller särskilt de som fokuserar på upptäckten och exploaterandet av nya affärsmöjligheter och de som inriktar sig på företagets resurser och förmågor. Ett mycket viktigt begrepp är det som kallas för dynamiska förmågor, som utvecklades av David Teece med flera (1986) och normalt tillämpas på stora företag. Det är en vidareutveckling av den resursbaserade teorin om företaget och betonar betydelsen av att kunna anpassa metoder och rutiner för bland annat produktutveckling till snabba omvärldsförändringar. Motsatsen är det synsätt som betraktar företags metoder och rutiner som givna och därmed statiska (ursprungligen inspirerad av ekonomen Edith Penrose 1959). En annan betydelsefull idé handlar om förmågan att känna igen möjligheter¹ i tekniskt eller kommersiellt hänseende, som en avgörande del av innovationsprocessen där entreprenörens roll betonas.

Vår sammanfattning är att de viktigaste forskningsresultaten om innovationsprocesser, kunskap och lärande omfattar:

- En förskjutning från ett fokus på forskning, utveckling och teknik till komplexiteten hos innovationer. Den moderna definitionen av innovation är mycket mer omfattande än det som avses med de snävare begreppen teknik samt forskning och utveckling (FoU). Det innebär att analysen av innovationsstyrning inom företagen också har förändrats. Företagens ansträngningar bör nu vara riktade mot andra typer än tekniska innovationer och mot nya områden som nätverk, samarbete och kreativitet.
- Förklarningar av betydelsen av teknikutveckling och även allmän kunskapsuppbyggnad för att skapa utvecklingsmöjligheter och nya affärsmetoder. De fem olika typerna av innovationer som definieras av Schumpeter kan ses som fem olika typer av möjligheter som kan skapas och utvecklas av företag. Kopplingen mellan företaget och den omgivande miljön ger därför upphov till nya möjligheter till tillväxt för specialiserade företag, branscher och regioner.
- Styrning av processer utanför företagets gränser. Den gängse uppfattningen numera är att ingen uppfinnare, innovatör eller entreprenör utvecklar sina idéer ensam. Styrningsfrågor inkluderar därför många uppgifter som ligger utanför den ansvarigas omedelbara kontroll. Som hur man får tillgång till externa resurser, att välja partner och kontroll över entreprenörens nätverk. Tillgång till nätverk som kompletterar entreprenörens kunskapsbas, eller nätverk som ger tillgång till kontakter med kunder, underlättar också upptäckten och exploateringen av affärsmöjligheter.
- Akademiens roll inom forskning, utbildning och den tredje uppgiften (samarbeten). Universitetens och högskolornas särskilda betydelse har hamnat i fokus under senare år. Genom forskning, men också genom kunskapssprid-

---

¹ "opportunities".

ning via utbildning och den tredje uppgiften, har ny kunskap genererats. Kunskap som kommer att avgöra hur väl förberett Sverige är för att vara innovativt även i framtiden. Debatten spänner från vikten av vetenskaplig kvalitet till frågan om akademiska forskare ska spela en roll, och i så fall vilken, i innovationsprocesser.

Betydelsen av immateriella tillgångar

Immateriella tillgångar är icke-fysiska objekt som förväntas kunna ge företaget ekonomiska fördelar i framtiden, till exempel kunskap i olika former.² Inom många samhällssektorer och näringar, särskilt vid användningen av viss teknologi (bland annat bioteknik), har immateriella tillgångar som patent och upphovsrätt en stor betydelse för vilken kunskap som är tillgänglig för uppfinnare och entreprenörer under innovationsprocesser. Vissa immateriella tillgångar är möjliga att skydda från kopiering och olovlig användning.

På senare år har frågan om immaterialrättens betydelse och hantering av kunskap som en strategisk faktor i innovationsprocessen fått ökad betydelse. Patent och immaterialrätt används strategiskt av företag eftersom äganderätten till kunskap har blivit en viktig faktor för att förklara företagsutveckling och industriell dynamik. Modern forskning har dock visat att kunskap även påverkar förhållandet mellan företag och andra aktörer som investerar i forskning, utveckling och innovation. Eftersom kunskap kan tas fram varsomhelst i världen och ofta är enkel att flytta mellan olika aktörer kan de kommersiella resultaten komma att förfogas över av andra än de som investerat i den ursprungliga utvecklingen av ny vetenskaplig eller teknisk kunskap.

Inom ekonomisk teori analyseras detta som en förfogandeproblematik.³ Det förklarar i vilken grad en uppfinnare får intäkter från en investering i forskning och utveckling. Teece (1986) betonade vikten av att formulera olika strategier för att skydda en idé eller uppfinning, och även den avgörande roll som komplementära och nödvändiga resurser och kunskapstillgångar i ett företag eller i en bransch spelar för att möjliggöra utvinningen av intäkter baserat på en ny idé. Eftersom viss typ av kunskap är svår att överföra mellan företag kan den i sig antas vara en immateriell tillgång (Winter 2006). Därför betraktar man i dag immateriella tillgångar som så mycket mer än enbart patent. Särskilda strategier behövs för att skydda den typen av tillgångar.

² Enligt Redovisningsrådet (2000, s 3): "En immateriell tillgång är en identifierbar, icke-monetär tillgång utan fysisk substans som innehas för att användas i produktionen eller för att tillhandahålla varor eller tjänster, för uthyrning till andra eller i administrativt syfte. En tillgång är en resurs – över vilken ett företag har kontroll till följd av inträffade händelser och – som förväntas ge företaget ekonomiska fördelar i framtiden".

³ "appropriability problem".

- Öppen innovation leder till nya utmaningar för företag. Ett öppnare innovationsklimat medför både negativa och positiva effekter när det gäller immateriella tillgångar. Företag måste fatta strategiska beslut om vad som bör hemlighållas och vad som ska vara tillgängligt för samarbetspartners, användare och konkurrenter.
- Patent kan vara betydelsefulla men ett för stort fokus riktas på dem. Trots en tendens att endast betrakta patent ur ett immaterialrättsligt perspektiv har forskningen visat att de flesta företag använder sig av andra sätt för att hantera kunskapsstillgångar och konkurrera.

Ekonomiska och sociala konsekvenser av innovation samt innovationspolitik

---

Innovation kan vara omvälvande för företag, branscher och samhällssektorer. Omvandlingen kan ske stegvis över lång tid, eller radikalt under korta tidsförlopp när hela tekniska paradigmen kastas över ända till följd av en enda innovation. Innovationer är nyskapande och ger variation inom ekonomin. Det kan förklara skillnader i produktivitet och ekonomisk utveckling mellan företag, regioner och nationer. Ur ett nationellt och regionalt perspektiv finns ett intresse av att med innovationspolitik som verktyg öka produktiviteten och tillväxten. Syftet kan vara att "komma ikapp" mer framgångsrika regioner eller nationer genom att utveckla särskilda typer av politik eller styrinstrument.

Dagens diskussioner om myndigheternas roll och innovationspolitik fokuserar ofta på kunskap, lärande och systemfördelar.

Innovationspolitiken har en nyckelroll för att stimulera innovationer och entreprenörskap. Politiken bör utformas för att hjälpa individer och organisationer att utveckla nya förmågor, ny kunskap och styra efterfrågan. Innovationspolitiken är betydelsefull, eftersom den spelar en viktig roll i understödjandet av långsiktiga och osäkra projekt med stora möjliga samhällsfördelar.⁴

Men en sådan politik får konsekvenser. Eftersom förmågan att förändra är ojämnt fördelad i samhället, kommer den att skapa både vinnare och förlorare – bland stora företag, entreprenörer, universitet och bland myndigheterna själva. Vissa beslutsfattare i olika typer av organisationer kommer att vara innovativa i den meningen att de kommer att förändra, experimentera och försöka nya saker – och lyckas med det. Andra aktörer kommer att opponera sig.

Myndigheter och offentliga makthavare vill stimulera tillväxten genom att främja entreprenörskap. Anledningen är den påvisade effekten som kunskap och innovation har för en långsiktig tillväxt och välfärd. Därför har innova-

---

⁴ Detta är samma resonemang som ligger bakom offentliga investeringar i grundforskning. Staten stödjer långsiktig grundvetenskap eftersom kunskap är en stor tillgång för samhället. Näringslivet tenderar att stödja mer tillämpad FoU.

tionspolitiken blivit ett viktigt område i många länder och inom internationella forum som EU och OECD. Vilken typ av entreprenörskap man talar om spelar roll. Anledningen är att människor som engagerar sig i olika typer av entreprenörskap även har olika behov och motivation. Det indikerar ett behov av nyanserade politiska insatser. Att förstå de här skillnaderna är därför betydelsefullt för myndigheter och politik.

Vår sammanfattning av forskningsresultat inom detta forskningsfält leder till följande mål för innovationspolitiken:

- Förklara varför det offentliga storsystemet för innovation spelar en viktig roll för konkurrenskraften genom samhällsinvesteringar i kunskap, i form av vetenskap, utbildning etcetera. Ur ett teoretiskt perspektiv är idén att samhällsinvesteringar i vetenskap, teknik och utbildning – ofta genom akademien, men även direkt till företag för forskningssamarbete – i hög grad kommer att påverka den nationella förmågan att vara innovativ.
- Öka förståelsen av problem och lösningar inom lämpliga områden. Detta är baserat på antagandet att målet för en policyanalys inte är att hitta en optimal lösning. Det finns inga perfekta svar. Det offentliga policyskapandet bör i stället fokusera på att identifiera rimliga och möjliga åtgärder som kan förändra det samhällsekonomiska systemet.
- Påverka debatten och förhandlingarna inom politiken. I klarspråk innebär det att olika intressenter bör vara mer direkt involverade i att bestämma politiska mål, och även delta i lösningarna.
- Utforma flexibla mekanismer för återkoppling av politiska åtgärder. Den politiska sfären bör kunna justera beteenden och program utifrån det man har lärt sig.
- Fokusera på att utveckla dynamiska förmågor i stora företag och för entreprenörer. I stället för nuvarande fokus på input och output bör policybesluten fokusera på att bedöma om kunskap, nätverk och dynamiska förmågor utvecklas i stora företag och för entreprenörer – och på hur dessa parametrar kan påverka framtida innovationer.
- Utveckla en politik som är baserad på det moderna samhällets sammanlänkade karaktär. Dagens offentliga policyskapande kräver en blandning av, och ett tätt samspel mellan, offentligt och privat, företag och myndighet, marknad och icke-marknad, samhällsgrupper och intressenter.

Avslutning

Baserat på resonemangen i de föregående avsnitten och som en sammanfattning av dessa menar vi att innovationsforskningen syftar till att:

1. Förklara sambanden mellan samhällsförändring och innovation och entreprenörskap.
2. Identifiera metoder och strategier för att främja innovation och entreprenörskap i ett samhälls- och organisationsperspektiv.
3. Analysera effekterna av innovationsrelaterad samhällsförändring på individer, organisationer och företag, näringar, institutioner och kunskapsbildning.

Vi har vidare valt att dela in ämnet i fem specialiseringar:

1. Entreprenören samt innovationsprocessens övriga aktörer: individer (uppskannare och entreprenörer) och organisationer (företag).
2. Innovationer och sociala system, betydelsen av nätverk och institutioner, industriell dynamik, tendensen till ansamlingar, dess variation i tid och rum.
3. Innovationsprocessens förlopp särskilt med betoning på kunskap och lärande.
4. Hanteringen av immateriella tillgångar.
5. Ekonomiska och sociala konsekvenser av innovationer samt innovationspolitik.

Referenser

Albinsson, S: *De ofrivilliga entreprenörerna – Hur får tonsättare betalt?*

I McKelvey, M & Zaring, O (red): *Sveriges entreprenöriella ekosystem – Företag, akademi, politik*. Esbri, 2016

Braunerhjem, P & Henrekson, M: *Från utbildning, forskning och innovation till växande företag och stigande välstånd*. I McKelvey, M & Zaring, O

(red): *Sveriges entreprenöriella ekosystem – Företag, akademi, politik*. Esbri, 2016

McKelvey, M & Holmén, M: *Flexibility and Stability in the Innovating Economy*. Oxford University Press, 2006

McKelvey, M & Zaring, O: *Handbok om forskningen inom innovation och entreprenörskap ur ett innovationsekonomisperspektiv*. Handelshögskolan i Göteborg, working paper, 2016a

McKelvey, M & Zaring, O: *Social innovation och socialt entreprenörskap: En fallstudie i hur universitet och studenter kan göra skillnad i lokalsamhället*. I McKelvey, M & Zaring, O (red): *Sveriges entreprenöriella ekosystem – Företag, akademi, politik*. Esbri, 2016b

McKelvey, M & Zaring, O: *Hur ett Schumpeterianskt perspektiv kan leda till bättre innovationspolitik*. I McKelvey, M & Zaring, O (red): *Sveriges entreprenöriella ekosystem – Företag, akademi, politik*. Esbri, 2016c

Nelson, R & Winter, S: *An Evolutionary Theory of Economic Change*. The Belknap Press of Harvard University, 1982

Penrose, E: *The Theory of the Firm*. Wiley Pettigrew, 1959

Redovisningsrådet: *Immateriella tillgångar*. 2000

Schumpeter, J: *Capitalism, Socialism and Democracy*. Harper & Brothers. Reprint by George Allen & Unwin (Publishers Ltd), 1942

Schumpeter, J: *The theory of economic development*. Harvard University Press, 1934

Shariff, N: *Emergence and development of the national innovation systems concept*. *Research Policy*, 35, s 745–766, 2006

Teece, D: *Profiting from technological innovation: Implications for integration, collaboration, licensing and public policy*. *Research Policy*, 15, s 285–305, 1986

Winter, S: *Nationalekonomin som den kunde ha blivit – Om det fanns en roll för entreprenören*. I McKelvey, M & Zaring, O (red): *Sveriges entreprenöriella ekosystem – Företag, akademi, politik*. Esbri, 2016

Winter, S: *The logic of appropriability: From Schumpeter to Arrow to Teece*. *Research Policy*, 35, s 1100–1106, 2006